

BIZANTSKA UMJETNOST, *Pohodnje*, detalj mozaika u Eufrazijevoj bazilici u Poreču

tradicionalne biz. motive s elementima tal. renesanse. Jedan od rijetkih italo-kretskih slikara koji se potpisao na više radova. Njegov brat *Donato* naslikao je *Majku Božju s djetetom* (dominikanska crkva, Dubrovnik) i jednu ikonu *Sv. Donata* iz 1539 (Pinakoteka, Bari).

LIT.: C. Fisković, Slikar Angelo Bizamano u Dubrovniku, Prilozi – Dalmacija, 1959. — G. Gamulin, Italokrećani na našoj obali, ibid., 1966.

Iv. Mat.

BIZANTSKA UMJETNOST, kršć. umjetnost Istočnorimskoga Carstva u razdoblju IV – XV. st. pod utjecajem bliskoistočne i helenističko-rimske umjetničke tradicije. Osnovne su joj značajke religijska simbolika i postojanost ikonografskih shema. Biz. se sastavnica u hrv. kult. naslijeđu pojavljuje od ranoga sr. vijeka, no s različitim intenzitetom i važnošću. Iz prvoga, tzv. zlatnoga doba biz. stila očuvan je velik broj spomenika nastao s Justinijanovim osvajanjima Dalmacije (Honorijeva bazilika u Salonu) sve do Pule (crkva Sv. Marije Formoze) i Poreča u Istri. Sklop Eufrazijeve bazilike u Poreču (VI. st.) ubraja se po očuvanosti i vrijednosti arhitekture te mlađega mozaika među najistaknutije spomenike biz. umjetnosti na Zapadu, također i sa znatnim utjecajem na morfologiju regionalnoga graditeljstva (Sv. Agata kraj Kanfanara). Izravni je prodor tipologije i morfologije s istočnoga Sredozemlja vidljiv na mnogobrojnim crkvama duž cijeloga primorja (najosebujnije na Mljetu, Braču, Krku) a prate ih građevine (utvrde i svetišta) na tzv. pomorskom limesu (Sušac, Biševo, Svetac, Vrgade, Žirje itd.). Grade se i karakteristične crkve centralnoga tipa (Gata kraj Omiša) i njegovih izvedenica — trikonhos (Polače na Mljetu, Sutivan na Braču, Bilice kraj Šibenika). Na taj se sloj nadovezuje

arhitektura tzv. srednjobizantskoga razdoblja iz doba temata Dalmacije (IX – XI. st.). Osim primjene arhaičnih rješenja unose se i neka suvremena npr. »quincus« (Dubrovnik, Kotor), s jakim odjecima u graditeljstvu starohrvatskoga razdoblja (Sv. Mikula u Velome Varošu i sl.). Istodobni su odjoci u zidnome slikarstvu, uglavnom uz posredništva s Apeninskoga poluotoka (Akvilleja: Hum u Istri, Venecija: Zadar, Apulija: Dubrovnik). U skulpturi su tragovi biz. struje najslabiji (crkv. namještaj, X. st. u Dubrovniku, kamene ikone, XI. i XII. st. u Zadru).

Problemom rasprostiranja i utjecaja biz. umjetnosti na hrv. primorju bavili su se i mnogi istraživači, neki ističući fenomen tzv. *adriobizantizma*, donekle u sklopu s umjetnošću Ravenne, Akvilleje ili, poslije, Venecije. Tako se npr. u tipološkim raščlambama crkve Sv. Donata u Zadru uzima u obzir San Vitale u Ravenni (VI. st.) a solinska crkva u Gradini s upisanim oktogonom tješnje se povezuje s biz. uzorima. Slikarstvo na dasci sve do XIV. st. na hrv. je obali donekle napajano bizantinizmima. I poslije su se u Dalmaciju uvozile biz. ikone, ostavljajući trag u djelima pripadnika kretske-venecijanske škole (A. Bizamano, prva pol. XVI. st.). Tragovi biz. ikonografije vidljivi su u skulpturi sve do zrele romanike i pojavljuju se u najmonumentalnijim djelima XIII. st. (Buvinove vratnice u Splitu). Nakon XV. st. zamire u Hrvatskoj biz. utjecaj. Posljednji tragovi tradicije bizantinizma miješaju se s novim poticajima historicizma, pa će tako drevni i umorni stil prerasti u neostil i potrajati do XX. st. Historicizam obnavlja biz. oblike, pa tako V. Kovačić gradi 1912. u Zagrebu kupolu crkve Sv. Blaža u italo-bizantskome stilu.